

หลบภัย

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนโต

เทศน์เช้า วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๔

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากด อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

พวกเราชาวพุทธหาที่พึ่ง พยายามจะหาที่พึ่งกันนะ เพราะเห็นภัยก็พยายามหาที่พึ่งหาที่หลบภัย หาที่จะหลบภัย เห็นไหม บุญกุศลนี้ทำให้เราหลบภัยได้ แต่ทำบุญกุศลนี้เราหลบภัยได้ยังไง เวลาคิดๆ ออกมาจากใจ ความคิดอยากทำบุญมันออกมาจากไหน ออกมาจากหัวใจ หัวใจคิดอยากจะทำบุญ เห็นไหม การสละออกมานี้มันก็เริ่มสละออก การสละออกนั้นนะ เวลาทุกข์มันทุกข์ใจ เวลาความทุกข์ใจเท่านั้นที่มันทุกข์ ไม่มีสิ่งใดจะเป็นความทุกข์ได้เลย เพราะโลกนี้มันเป็นสมบัติของเขอย่างนั้น ความเข้าใจแบบไวของใจมันรับรู้สิ่งนั้นไป

เราจะหาทางหลบภัย ถ้าเราหลบภัย ทาน ศีล ภาวนา มีเรื่องของทานขึ้นมาแล้วมีการสละออก การสละออก เวลาทุกข์ขึ้นมามันสละออกไม่ได้ มันติดข้องกับใจ ถ้าเรามีการสละออกนี้เราฝึก เห็นไหม ฝึกการสละออกไปจากวัตถุ การสละออกไปจากวัตถุมันก็ความเห็นออกไปจากใจ ถ้าสละวัตถุออกบ่อยเข้าๆ มันสละออกไป จนสละอารมณ์ความรู้สึก สละความทุกข์ออก ความทุกข์ในหัวใจนี้เราสละออกได้ สละออกได้

วิธีการประพุดติปฏิบัติถึงพยายามจะหาที่พึ่งกัน พยายามวิ่งหาที่พึ่ง วิ่งหาที่ประพุดติปฏิบัติ เพื่อจะให้หลบออกไปจากภัยให้ได้ ภัยของโลกเขา เห็นไหม ภัยการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย อันนี้เป็นภัยอย่างยิ่ง เกิด แก่ เจ็บ ตายนี้มันต้องเป็นอย่างนั้นโดยธรรมชาติของมัน การเป็นธรรมชาติของมันเพราะว่ามันมีกิเลสพาทเกิด การประพุดติปฏิบัติเพื่อชำระกิเลส เห็นไหม เพื่อชำระกิเลส ถ้าไม่มีเชื้อไขของกิเลสแล้วจะไม่มีพาทไปเกิดไปตาย แล้วมันจะสูญสิ้นไปไหน ไม่สูญสิ้นไปหัวใจดวงนั้นก็ยังมีอยู่

หัวใจดวงนั้นเดิมทีมันโดนกิเลสปกคลุมอยู่แล้ว มันชักลากไปให้ไปเกิด ไปแก่ ไปเจ็บ ไปตาย แล้วเราก็ทุกข์ยากไปกับมันๆ ตลอดไปเลย แล้วการทำทาน เห็นไหม การทำทานคือการ ฝึกใจของเราเอง ฝึกใจของเรา ถ้าเราทำทานโดยไม่รู้ไม่ชี้ โดยที่ว่าประเพณีเขาทำกันเราก็ทำตาม ไปกับเขา อย่างนั้นมันไม่ได้ฝึกใจ แต่มันก็เป็นบุญกุศล แล้วบุญกุศลที่ว่าเราไม่เข้าใจ เราทำไป เหมือนเราทำไปสะสมไป

แต่ถ้าเราฝึกใจขึ้นมาเรื่อยๆ พอทำบุญกุศล เห็นไหม การทำทานของคนไม่เหมือนกัน บางคนจะทำความประณีตมาก ความประณีตเพราะอะไร เพราะใจของเขาฝึกฝึกกับสิ่งนั้น เขาทำแบบประณีต ถ้าเราทำสักแต่ว่าทำ ทำไม่ต้องทำขนาดนั้น ทำอย่างเราก็ได้ เราทำพอปาน กลาง เราทำยังงี้เราก็ทำได้ อันนั้นเป็นผลของใจที่มันฝึกฝนแล้ว กับผลของใจที่มันพัฒนาแล้วนี้ มันต่างกันมากเลย ความประณีตเพราะใจมันอยากจะทำอย่างนั้น เห็นไหม

นี่มันฝึก เห็นไหม มันฝึกแล้วมันสละได้ มันสละออกไปจากความเห็นของมัน มันสละ ออกความเห็นของมัน นี่ทาน แล้วก็มีศีลขึ้นมาปกป้องใจของตัวเอง ใจของเราเหมือนกับช้าง สารที่ตกมัน มันไปตามประสาของมันที่ไม่มีใครสามารถยับยั้งมันได้เลย ไม่มีใครสามารถยับยั้ง มันได้ ศีลเป็นขอบเขต เห็นไหม ช้างมันอยู่ในป่า ป่าอยู่ขนาดไหนมันก็อยู่ในเขตป่า ออกไปจาก เขตป่ามันกลัวภัยของมัน

อันนี้หัวใจเหมือนกัน หัวใจมันอยู่ในทรวงอกของเรา นี่ มันคิดของมันนี่มันคิดว่ามัน ปลอดภัยไง มันคิดได้ มันทำยังงี้ก็ทำได้ ทำความเห็นของมัน แล้วมันก็ทำความเห็นของมัน เห็นไหม ความคิดนะเบียดเบียนเขา เบียดเบียนขนาดไหนมันก็ได้ ถ้ามีศีลขึ้นมามันทำไม่ได้ ขอบเขตของป่า ขอบเขตของศีล เห็นไหม ขอบเขตของศีลรักษาใจเข้ามา แล้วทำสมาธิ

นี่เราหนีภัย เราหนีภัยกัน เราว่าเราหนีภัย พยายามจะหนีภัย แต่เราก็ไม่หนีภัย เห็นไหม ภัยตัวไหนที่เราจะหนีมันได้ เราสามารถจะจับต้องสิ่งใดได้ที่เราจะหนีภัยมัน เราไม่สามารถจับ ต้องสิ่งใดได้ เราไม่สามารถทำสมาธิได้ ไม่สามารถทำใจของเราได้ ใจยกขึ้นวิปัสสนา เห็น ไหม วิปัสสนาในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นที่ที่เรากลัวกันนักกลัวกัน

หนา เวลาเราเกิดขึ้นมาเราดีใจ แต่เวลาเจ็บเวลาตายขึ้นไปนี้ เราไม่ปรารถนา แต่มันต้องเป็นไปทั้งหมด มันเป็นตามธรรมชาติของมัน อันนี้มันเป็นปกติที่ว่าเป็นธรรมชาติ เหมือนกับลมพายุ เหมือนกับสิ่งใดๆ ที่ต้องพลัดพรากหัวใจให้มันหวั่นไหว มันหวั่นไหวไป เห็นไหม

ถ้าเรามาประพฤติปฏิบัตินี้ ถ้าหนีภัยหนีภัยตรงนี้ ตรงใจมันสงบขึ้นมา พอใจมันสงบขึ้นมา ทำความสงบของใจ สติ สมาธิ แล้วเกิดปัญญา เกิดปัญญา ปัญญาไม่เกิดขึ้นเอง ปัญญาจะเกิดขึ้นเองไม่ได้ ปัญญาต้องเกิดจากการฝึกฝน การฝึกฝนในการที่ว่าชำระภัย เห็นไหม ภัย..กิเลสที่มันเป็นภัยนี้ หนีภัยมันต้องหนีภัยตรงนี้ ถ้าหนีภัยตรงนี้ได้มันพ้นออกไปจากภัย แล้วมันพ้นออกไปจากภัยแล้ว ถ้าไม่มีกิเลสในหัวใจ หัวใจก็ยังมิอยู่ หัวใจมันมีความสุขอยู่ของมัน มันสงบสุขของมัน มันมีความสุขของมัน

มันเกิด แก่ เจ็บ ตาย นี่มันต้องเวียนตายเวียนเกิดโดยธรรมชาติของมันที่ต้องเวียนไป แต่มันไม่เกิดไม่ตายมันก็ต้องมีอยู่ของมัน มีอยู่ธรรมชาติของมันที่ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย สิ่งที่ไม่เกิด มันแก่ มันเจ็บ มันตายได้ มันต้องสิ่งที่ไม่เกิดได้ สิ่งที่ไม่เกิดได้ นี่ไม่เกิดเพราะยางเหนียว ไม่เกิดเพราะกิเลสที่มันชักลากเราไป จะหลบภัยมันต้องทำตรงนี้ไง ต้องหาที่หลบภัย หาที่ทำความสงบของใจ หาตัวใจของเราได้แล้วแก้ไขตรงนี้ แก้ไขภายในใจของตัวเอง ถ้าแก้ไขภายในใจของตัวเองได้มันจบสิ้นกัน มันจบสิ้นกันแล้วไม่เวียนตายเวียนเกิด มันมีความสุขมหาศาลนะ ความสุขมหาศาลว่ามันไม่ต้องเวียนไป เห็นไหม

เราเหมือนกับสัตว์น้ำตัวหนึ่ง ไปตามกระแสน้ำของลำคลอง พัดลงไปแม่น้ำ พัดลงไปในทะเล แล้วก็พัดเวียนไปเวียนมา พัดอยู่อย่างนั้นแล้วเราก็ต้องประกอบตัวเองไว้ในวัฏสงสาร ทุกข์ไม่ทุกข์นี่มันเป็นอย่างนั้น แล้วถ้ามันพ้นจากตรงนี้ไปนี่มันทุกข์หรือไม่ทุกข์ มันไม่ทุกข์เพราะมันไม่มีสิ่งใดๆ ที่จะต้องพลัดพรากไป แต่จิตมันมีอยู่ มีความสุขอยู่ ไม่ใช่ว่าสิ้นแล้วจะไม่มีความสุข มีความสุขในธรรมชาติของมัน ต้องมีความสุขอยู่ในนั้นแน่นอน เราทำของเรา เราจะหลบภัยต้องหลบภัยอย่างนี้

เราหลบภัย เห็นไหม หลบภัยที่ไหน หลบภัยที่ตัวเราเอง สิ่งใดๆ เขาแก้ไขกัน สังคม เรื่องปัญหาทางโลกเราก็แก้ไข แก้ไขเรื่องสิ่งแวดล้อม ต้องแก้ไขเรื่องภัยข้างนอกไป มันเกี่ยวพันกันไปเป็นธรรมชาติของมัน แต่เราแก้ไขของเราที่เราแก้ไขในตัวของเราเอง เห็นไหม ใจมันอยู่ที่ไหน มันอยู่ที่เรา สรรพสิ่งอยู่ที่เราทั้งหมดเลย เราทุกข์เราก็ทุกข์ที่เรา เราจะเกิดเราจะตายก็แล้วแต่สิ่งนั้นก็มียู่ เราพลัดพรากจากเขาหรือเขาพลัดพรากจากเรา มันต้องเป็นไปธรรมชาติของมันหนึ่ง แล้วถ้าเราพลัดพรากจากเขา เห็นไหม เขาก็อยู่เก๋ๆ เงินๆ อย่างนั้น นั่นนะแล้วใครฟังสิ่งนั้นได้ สิ่งนั้นก็ป็นธรรมชาติของโลกเขาไป

ธรรมชาติของโลก เราตื่นเรื่องของโลก เราไม่เห็นตัวเราเอง ถ้าเราไม่เห็นตัวเราเองนี้ เราพยายามทำตัวเราเองอย่างไร เราไม่เห็นตัวเราเอง เห็นไหม เราไปตื่นกับสิ่งนั้น เราไปแสวงหากับสิ่งนั้น แล้วเรากลับตัวเอง ปกปิดตัวเองไว้ แล้วสิ่งนั้นมาเหยียบย่ำมาทับถมตัวเอง เวลาสิ่งนั้นมันพลัดพรากไปแล้วนี้ เราพลัดพรากจากเขา เขายู่อย่างนั้น มันพลัดพรากจากเราไป มันก็ชักให้เราไหวไปตามมัน หัวใจนี้หวั่นไหวไปตามเขาอะ ไปตามสิ่งนั้นเลย สิ่งนั้นมีอยู่ไม่มีอยู่มันเป็นธรรมชาติของเขาอย่างนั้น

นี่ภัยมันถึงอยู่ที่ใจของเรา เห็นไหม แก้ไขๆ ที่เรา ถึงว่าทำความสงบใจของเราขึ้นมา ใจของเราต้องมีความสงบของเราขึ้นมาก่อน ถ้าเรามีความสงบของใจของเราเกิดขึ้นมาก่อน มันมีความสุขอย่างหยาบๆ เกิดขึ้นมาในหัวใจ แล้วแก้ไข ถ้ามีสิ่งนี้จะแก้ไขภัยได้ ถ้าไม่มีสิ่งนี้แก้ไขภัย เราแก้ไขนี้ การงานทุกอย่างต้องมีเครื่องมือเข้าไปประกอบการงาน เขามีอุปกรณ์ต่างๆ ประกอบเป็นการงานขึ้นมา

แล้วถ้าเราไม่มีสัมมาสมาธิ ไม่มีฐานของใจ ใจตัวนี้ไปพิจารณาร่างกาย ไปพิจารณาตัวมันเอง ถ้าเราไม่มีเครื่องมือขึ้นมาเราจะเอาอะไรไปแก้ไขมัน เราถึงต้องทำตัวนี้ขึ้นมา เพื่อทำความสงบของมันขึ้นมา ถ้ามันสงบขึ้นมา มันจะเป็นไป สิ่งที่มีมันเป็นไปขึ้นมา มันจะทำให้ความสงบของใจขึ้นมา มีอุปกรณ์ขึ้นมา จะแก้ไขๆ สิ่งนี้ มันมีความสงบเข้ามาโดยธรรมชาติของมันอันหนึ่ง แล้วความสงบอันนั้นก็มาแก้ไขใจของเราอีกอันหนึ่ง เห็นไหม แก้ไขด้วยการวิปัสสนา

มันไม่เข้าไปตามความเห็นของเราหรอก ความเห็นของเรานี้มันเป็นความเห็นของเรา มันความยึดของเรา มันความยึดภายในใจของเราว่าสิ่งนั้นเป็นของเรา สิ่งใดเป็นของเรา มันไม่เข้าไปตามความจริงอย่างนั้น ความจริงของมันๆ พลัดพรากทั้งหมด สิ่งใดพลัดพรากทั้งหมด ถ้าพลัดพรากทั้งหมดเราไม่ชอบใจ เราไม่พอใจสิ่งใด เราไม่อยากให้สิ่งใดพลัดพรากจากเราเลย แต่ถ้ามันพลัดพรากจากเราแล้ว ใจมันปล่อยแล้วมันกลับมีขึ้นมา

เพราะเราไปติดเขา แล้วสิ่งนั้นมันพึ่งพาอาศัยไม่ได้ มันถึงกระซากลากไปๆ แต่ถ้าเราไปเห็นสิ่งนั้นมันไม่ใช่ที่พึ่ง เห็นไหม สรรพสิ่งที่นั่นมันไม่ใช่ที่พึ่งทั้งหมดเลย มันแปรสภาพทั้งหมดเลย นี่มันทั้งสิ่งนั้นแล้วมันกลับมาทรงตัวของมันเอง ถ้ามันกลับมาทรงตัวมันเองนี่ ความจริงเป็นอริยสัจ อริยสัจคือใจมันมีอยู่ ใจมันโดนกิเลสพาไป อริยสัจตัวนี้มันคืนตัวขึ้นมาๆ มันไม่เข้าไปตามเขา แต่เดิมมันไปตามเขา มันหวังที่พึ่ง หวังเกาะเกี่ยวที่พึ่งที่อาศัย อาศัยกันไป อาศัยพึ่งไม่ได้ก็อาศัยพึ่งตัวเอง เห็นไหม พึ่งตัวเอง ตัวเองก็พึ่งไม่ได้ เห็นไหม ตัวเองพึ่งไม่ได้เพราะตัวตนพึ่งไม่ได้ ความเกิด แก่ เจ็บ ตายนี้มันเป็นสถานะๆ หนึ่ง สถานะนี้พึ่งไม่ได้ พอว่าสถานะพึ่งไม่ได้นี้มันก็ปล่อย มันปล่อยแล้วมันปล่อยอย่างนี้

นี่ของจริงๆ ตรงนี้ จริงตรงใจที่มันเป็นอิสรภาพ อิสรภาพจากความกังวล ความวิตกกังวล ความเห็นในใจทั้งหมดมันเกาะเกี่ยวดวงใจ มันหลุดหมดเลย มันปล่อยได้หมดเลย ปล่อยด้วยวิปัสสนาญาณ ด้วยการวิปัสสนาภายในของหัวใจ หัวใจมันจะปล่อยทุกอย่าง ปล่อยทุกอย่าง พอปล่อยทุกอย่างมันกลับทรงตัวขึ้นมา เห็นไหม มันกลับมีอำนาจขึ้นมา มันกลับมีพลังของมันขึ้นมา

พลังอันนี้เป็นความสุขของเรา นี่หลบภัย ถ้าถึงตรงนี้แล้วหลบภัยได้ทั้งหมดเลย ภัยไม่สามารถกล้ำกลายเข้ามาในหัวใจของดวงนั้นได้ ใจดวงนั้นปกป้อง ใจดวงนั้นเป็นธรรมชาติของมัน มันฉลาดไง สรรพสิ่งต่างๆ ไม่สามารถเข้าไปถึงกระทบใจดวงนั้นได้ แล้วใจดวงนั้นก็ไม่ได้กว้านสิ่งต่างๆ มาหาเรา

แนวทุกข์อยู่มี ๒ อย่าง อย่างหนึ่งคือว่า กิเลสมันเกิดขึ้นโดยที่กระทบจากภายนอก ไหลเข้าไปจากภายนอกหนึ่ง กิเลสเกิดขึ้นจากภายในที่มันครุ่นคิด นี่ยางเหนียวอยู่ภายในหนึ่ง อันนี้มันถึงว่ามันเกิดจากภายนอกด้วยแล้วเกิดจากภายในด้วย เราชำระภายในทั้งหมด ภายนอกก็เก๊ๆ เจินๆ อยู่อย่างนั้น ไม่สามารถทำให้ใจดวงนี้ไหวได้ แล้วใจดวงนี้มันก็ไม่มีสิ่งที่จะครุ่นคิด ไม่มีสิ่งใดเพราะมันสะอาดบริสุทธิ์ มันไม่มีสิ่งใดกระทบมันได้

ข้างนอกเข้าไปรบกวนไม่ได้ ข้างในก็มีสติสัมปชัญญะพร้อม มหาสติมหาปัญญานี่คือว่า สติปัญญาที่เป็นจากการประกอบความเพียรขึ้นมา เกิดมหาสติมหาปัญญาขึ้นมาจนมันเกิดเป็นอัตโนมัติ มันเป็นญาณหยั่งรู้ไปตลอด มันไม่ไหม้มหาสติมหาปัญญา มันเหนือสิ่งนั้น มันขยับแล้ว สติมันพร้อมไปหมดเลย ถึงให้มันกวนใจไม่ได้ ใจถึงพ้นจากภัย เป็นอิสรภาพพ้นจากกิเลส ทั้งหมดในหัวใจ

นี่เกิดขึ้นจากทาน ศีล ภาวนา เกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติของเรา เกิดขึ้นจากเรา หาทางหลบภัยของเราขึ้นมา นี่มันจะหลบภัยของเราได้ถ้าเราทำความถูกต้อง มันจะหลบภัยของเราไม่ได้ถ้าเราทำแล้วมันผิดพลาดไป ถ้ามันผิดพลาดไปเราก็แก้ไขของเราขึ้นมาๆ จนถึงที่สุดได้ ถึงที่สุดได้ในหลักของศาสนานะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นคว้ามาอยู่ ๖ ปี ตรัสรู้ธรรม ขึ้นมาเป็นธรรมโอสธ แล้ววางไว้ให้เราหยิบเข้าหัวใจ สำหรับอาหารนี้วางไว้ข้างหน้าเรา ให้เราหยิบมือเปิบ ให้เราล้างมือมาแล้วก็เปิบอาหารนั้นเข้าปาก ถ้าใครเปิบอาหารเข้าปากได้ คนนั้น ประเสริฐ คนนั้นมีบุญญาธิการ คนนั้นมีความสามารถ ถ้าเปิบอาหารเข้าไม่ได้ อาหารก็อยู่อย่างนั้น แล้วเราเปิบของเราไม่ได้

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอยู่โดยธรรมชาติของมัน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แก้วสารพัดนึก ถ้าเราสามารถทำได้ มันนึกได้ เห็นไหม ถ้าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์แล้วนี่แก้วสารพัดนึก มันจะอยู่ในใจมันพร้อมหมด ทุกอย่างมันทั้งหมดเลย มันไม่มีคุณค่าใดๆ ทั้งสิ้นเลย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นี้เป็นหนึ่งในหัวใจ

แต่ของเรามันเป็นไปไม่ได้เพราะอะไร เพราะว่าสิ่งปกปิดใจอยู่ เห็นไหม กิเลสมันปกปิดใจอยู่ แก้วสารพัดนึกนี้เลยนึกไม่ได้ นึกแล้วมันกระทบกิเลส มันเป็นกิเลสก่อน มันต้องผ่านกิเลสๆ ถึงหลอกหลวงเราไป หลอกหลวงให้เราทุกข์ยากอยู่ หลอกหลวงให้เราล้มลงเสีย ล้มลงเสียในการประพฤติปฏิบัติของเรา ถึงเลในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงเลไปหมดเลย เห็นไหม

นี่แก้วสารพัดนึกของเราเลยมัวหมองไป ถ้าพูดถึงทำความถึงที่สุดได้ แก้วสารพัดนึกนี้จะสะอาดบริสุทธิ์ จะส่องใสมากอยู่ในหัวใจนั้น แล้วจะสมประโยชน์ในหัวใจดวงนั้น ใจดวงนั้นมีความสุขตามแต่อำนาจวาสนาที่สร้างมา

นี่สุขจริงๆ อยู่ที่นี่ เกิดขึ้นจากทาน ศีล ภาวนาของเราไป ถ้าเราทำไม่ได้เราก็กู้ให้ทานของเราไป ทำทานของเราขึ้นไป สร้างบุญญาธิการของเราขึ้นไป ให้อิทธิย์แก่กล้าขึ้นมา เวลามันทำนี่คิดว่ามันทำยาก ไม่อยากทำ ให้ทานนี้ก็แสนยากแล้ว ประพฤติปฏิบัติมันจะยากขนาดไหน แต่ถ้าใจมันถึงแล้วมันอยากจะคว่ำเอา อยากจะคว่ำเอา เห็นไหม คนเรามันเห็นโทษเห็นคุณแล้วมันจะพยายามแสวงหา ถ้าคนไม่เห็นโทษเห็นคุณแล้วมันก็นอนใจอยู่อย่างนั้น

ถ้าคนเห็นคุณเห็นโทษแล้วจะทำได้ ถึงที่สุดแล้วใจดวงนั้นทำได้ ทำได้ทั้งหมด ยิ่งเข้าด้ายเข้าเข็ม ยิ่งอุกฤษฏ์ขนาดไหนยิ่งทำได้ ทำได้จนสิ้นไป แล้วย้อนกลับมาดูความเห็นของตัวเอง ดูการประพฤติปฏิบัติของตัวเอง ดูแล้วว่าเราผ่านมาได้อย่างไรๆ มันจะผ่านไปได้ ผ่านไปเพราะว่าพลังของธรรม ผ่านไปเพราะกำลังอำนาจของใจ ใจทำได้ทั้งหมดเลย ใจทำได้แล้วมันก็เป็นผลของเราขึ้นมา

ถึงบอกว่า ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ตรงหน้าเรา เราเกิดมาพบพุทธศาสนาธรรมอยู่ข้างหน้าเรา อาหารอยู่ข้างหน้าเรา เราจะเปิบหรือไม่เปิบ เราพยายามเปิบ เข้าใจของเราได้ขนาดไหนเราจะได้ประโยชน์ขนาดนั้น เอวัง